

Yazar(lar) / Author(s)

Doç. Dr. Hidayet Kara

Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi, Tarih Bölümü, Muş-Türkiye.

e-posta: h.kara36@hotmail.com.

(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

Prof. Dr. Oktay Kızılkaya

Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü, Kars-Türkiye.

e-posta: ok1taykizilkaya@gmail.com.

Makale Bilgileri/Article Information

Tür-Type: Araştırma makalesi-Research article

Geliş tarihi-Date of submission: 23.08.2025

Kabul tarihi-Date of acceptance: 27.11.2025

Yayın tarihi-Date of publication: 30.11.2025

Hakemlik-Review

Çift Taraflı Kör Dış Hakemlik

Double-Blind External Peer Review

Etik beyan/Ethics statement

Yazar(lar), çalışmanın hazırlanma sürecinde etik
ilkelere uyduklarını beyan etmiştir.

The author(s) declared that they complied with
ethical principles during the preparation of the
study.

Benzerlik taraması- Plagiarism checks

Çıkar çatışması-Conflict of interest

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir
No conflict of interest declared

Finansman-Grant Support

Fon, hibe veya destek alınmamıştır
No funding or support was received

Lisans- License

Yazar Katkı Oranları/ Author Contributions

Çalışmanın Tasarımı/Conceiving the Study	Yazar-1 (%60) - Yazar-2 (%40)
Veri Toplama/Data Collection	Yazar-1 (%60) - Yazar-2 (%40)
Veri Analizi/Data Analysis	Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50)
Makale Yazımı/ Article Writing	Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50)
Gönderim ve Revizyon/Submission and Revision	Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50)

Atıf- Citation (APA)

Kara, H. & Kızılkaya, O. (2025). Gönüllü bir Fransız zabitin gözlemleriyle 1897 Osmanlı-Yunan harbi. *İctimaiyat*, 9(2), 1064-1081.

<https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1770915>

Gönüllü Bir Fransız Zabitin Gözlemleriyle 1897 Osmanlı-Yunan Harbi

Öz

Yunanlılar bağımsızlıklarını elde ettikten sonra topraklarını sürekli olarak Osmanlı Devleti aleyhine genişletmenin planlarını yaptılar. Gerek bağımsızlık ve gerekse Osmanlı aleyhine toprak genişlenme düşüncesi Batılı büyük güçlerden destek aldılar. Nitekim 1821 Mora isyanı sırasında birleşik İngiliz-Rus donanması Navarin'de demirli Osmanlı donanmasına doğrudan saldırdı. Devletler nezdindeki destekle birlikte, Yunanlılar batıdan kendi ordularına katılan gönüllülerinde desteklerini aldı. İngiliz Şair Lord Byron bu gönüllülerin bilinen en ünlülerinden biriydi. 1821 savaşında olduğu gibi 1897 savaşında da gönüllülerden oluşan batılı birlikler Yunan saflarında Osmanlı Devleti'ne karşı savaşa katıldı. Antik Yunanlıların torunları olarak gördükleri ve bundan dolayı büyük bir muhabbet besledikleri yeni Yunan devletine batıdan savaşmak için gönüllüler aktı. Ancak, tıpkı Lord Byron'un savaş sürecinde gördükleri karşısında değişen düşünceleri gibi, 1897 savaşında da bazı gönüllüler için tarih tekrarı etti. Romantik bir etki ile katıldıkları savaşta, bekledikleri Antik Yunan kahramanlarının torunlarını bulamadılar. Makalede Yunan saflarında Osmanlı Devleti'ne karşı savaşan bir Fransız subayının, savaşa ve Yunanlılara dair gözlemlerine yer verilecek ve gönüllü bir subayın Yunanlılara dair değişen düşüncelerine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yunan, Osmanlı, Gönüllü Birlikler, 1897, Savaş, II. Abdülhamid.

The 1897 Ottoman-Greek War Observations of a French Volunteer Officer

Abstract

After gaining their independence, the Greeks continually planned to expand their territory at the expense of the Ottoman Empire. Both independence and the idea of territorial expansion against the Ottoman Empire received support from the great Western powers. Indeed, during the 1821 Morea Revolt, a joint British-Russian fleet directly attacked the Ottoman fleet anchored at Navarino. Along with the support they received from the states, the Greeks also received the support of volunteers from the West who joined their army. The English poet Lord Byron was one of the most famous of these volunteers. As in the 1821 War, Western units composed of volunteers joined the Greek side against the Ottoman Empire in the 1897 War. Volunteers poured in from the West to fight for the new Greek state, which they viewed as descendants of the ancient Greeks and therefore held a deep affection for. However, just as Lord Byron's views changed during the war, history repeated itself for some volunteers in the 1897 War. Inspired by romantic influence, they joined the war without finding the descendants of the ancient Greek heroes they had anticipated. This article will present the observations of a French officer fighting alongside the Greeks against the Ottoman Empire about the war and the Greeks, as well as the changing views of a volunteer officer about the Greeks.

Keywords: Greek, Ottoman, Volunteer Forces, 1897, War, Abdulhamid II.

1. Giriş

Yunanlılar bağımsızlıklarını kazandıkları 1821 isyanında Avrupalı büyük güçlerin büyük desteğini gördü. Özellikle İngiltere ve Rusya savaşa doğrudan müdahil olarak, bastırılmış olan Mora isyanından bağımsız bir Yunan devletinin ortaya çıkmasını sağladı. Diğer bir ifade ile bağımsız Yunan devleti büyük devletler tarafından Yunanlılara altın tepsi içinde sunuldu. Yunan devletinin ortaya çıkması Osmanlı Devleti'ni birçok açıdan etkiledi. İlk olarak uzun asırlardır Osmanlı egemenliğinde olan Hristiyan milletler kendi bağımsızlıklarını elde etmenin peşine düştü. Yunan örneğinde olduğu üzere, bunun yolunun batılı büyük güçlerin desteğinden geçtiğini gözlemleyen ulusçular, batılı devletler nezdinde kendilerine hamî bulmaya çalıştı. İkinci olarak büyük güçler Osmanlı Devleti'nin üzerinde baskılarını artırmak ve kendi çıkarları doğrultusunda iç işlerine müdahale etmek için büyük bir araca kavuştu. Son olarak ve bu çalışmanın konusu olan Osmanlı-Yunan ilişkileri bağlamında ise, Yunanlılar, Osmanlı toprakları aleyhinde sürekli olarak sınırlarını genişletmenin mücadelesine girişti.

1821 İsyanında sonra bağımsız Yunan devleti kurulmuş ancak Rumların yoğun olarak yaşadığı birçok yer Osmanlı Devleti'nin egemenliğinde kalmaya devam etmişti. Bu bağlamda özellikle Girit, problemlerin kaynağını teşkil etti. Tanzimat döneminde Mehmet Emin Ali Paşa'nın gayretleri ile adada sükûnet sağlanmaya çalışıldı. Ancak, Osmanlı Devleti'nin iyi niyetli çabaları ayrılıkçı Rumların faaliyetlerini azaltmadı.¹ 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi esnasında da Yunanlılar fırsat kollamasına rağmen büyük güçler tarafından beklentileri karşılanmadı. Bununla birlikte Berlin Antlaşmasına Fransa ve İngiltere'nin desteğini alarak katılan Yunan dışişleri Epir, Teselya ve Girit'in kendilerine bırakılması konusunda sınır düzenlemelerinin yapılmasını istedi. Her ne kadar, İngiltere Girit'in Yunanlılara terkini istemese de, Osmanlıların Yunanlılar lehine sınır düzenlemesi yapmasını istiyordu. Nitekim, antlaşmanın 24'üncü maddesi ile bu konu güvence altına alındı. Böylece bir kez daha Avrupalı büyük güçler savaşa dahi katılmamış Yunanlıların topraklarını genişletmesine öncülük etti (Örenç, 2006, 171).

1897 Osmanlı-Yunan Savaşı da esasında Yunanlıların topraklarını genişletme emellerinin devamının tezahürüydü. Nitekim, 1897 yılında Girit'te çıkan bir isyan neticesinde Yunanlıların adaya donanma ve asker göndermesi bu savaşın sebebini teşkil etti. Gerçi, Osmanlı Devleti ilk etapta isyanın diplomatik yollarla çözülmesi için girişimlerde bulundu. Sultan II. Abdülhamid 1877-78 Osmanlı Rus Harbinin acı hatıralarından dolayı savaştan uzak durmak istiyordu. Savaşın esas müsebbibi olan Yunan tarafı ise daha önceki girişimlerinde büyük güçler sayesinde savaşa girmeden Osmanlı Devleti'nden tavizler koparmıştı. Hatta 1881'de topraklarını genişletmişti. Ancak, 1897'de işler pek de istedikleri gibi gitmedi. Büyük güçlerin Uzakdoğu'da ve Afrika'da mücadele halinde iken Osmanlılardan önemli toprak kazanımları elde etmeyi düşünen Yunan politika yapımcılarının düşünceleri bu defa batıda beklenen desteği bulmadı (Ekinci, 2006, 2-3).

1897 savaşında her ne kadar devletler nezdinde Yunanlılar bekledikleri yeterli desteği bulmasalar da, Avrupa'dan gönüllüler Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmak üzere Yunan

¹ Söz konusu bu durum Osmanlı Devleti'nde devleti kurtarma çabalarının bir tezahürü olarak Osmanlılık/Osmanlılık düşüncesinin aslında sonraki süreçte de akamete uğrayacağını bir nişanesi olarak değerlendirilebilir. Osmanlılık/Osmanlılık düşüncesine dair bkz. Çatma, B. (2019). II. Meşrutiyet dönemi Osmanlılık düşüncesinin evrimi: Abdülkadir Câmî (Baykurt) Bey Örneği. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(6), 53-58. Çatma, B. (2020). "Modern bir kurtuluş çabası olarak Osmanlılık düşüncesi", Sabit Duman Armağanı, Edt. Yahya Başkan, İstanbul: Sonçağ Yay. s. 269-284.

ordusuna katıldı. Çalışmanın konusu bu minvalde 1897 Osmanlı-Yunan savaşına katılan bir Fransız zabitanın Yunanlılara ve Yunan ordusuna dair kaleme almış olduğu mektuplara dayanmaktadır. Yunanlılara karşı Avrupalı bir subayın hislerinin değişim sürecini gözler önüne seren bu mektuplar aynı zamanda savaş esnasında Yunan ordusunun durumuna dair de önemli gözlemler içermektedir.

Metin çevrilirken bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Öncelikle metnin yazarı hakkında bilgi bulunamadığından, metin yazarının adı Dobar veya Dubar olduğu düşünülmüş bu iki seçenek arasından Dobar tercih edilmiştir. Ayrıca metinde zabitanın muhabirliğini üstlendiği Fransızca gazete sadece Le Jour olarak adlandırıldığından bunun hangi gazete olduğu bulunamamıştır. Mektupların yayınlandığı ifade edilen New York Herald gazetesi ABD Ulusal Kongre Kütüphanesinde taranmış ancak söz konusu 1897 tarihine ait nüshalar bulunamamıştır.

2. 1897 Osmanlı Yunan Savaşı'nda Fransız Gönüllü Bir Subay'ın Gözlemleri

Osmanlı-Yunan harpleri söz konusu olunca, Avrupa kamuoyu Antik Yunan ve Helenlere duydukları muhabbetten dolayı ve Rumları bunları torunları olarak görmelerinin etkisi ile gerek siyasi erk olarak ve gerekse sivil toplum olarak Yunanlılara destek vermişlerdir. Nitekim 1821 Yunan isyanı Batı kamuoyunda, Antik Yunan'ın mitolojik savaşlarının modern bir devamı ve "barbar Doğu" ile "medeni Batı" arasındaki bir savaş olarak görülüyordu. Percy B. Shelley Yunan isyanına (1821) destek için yazmış olduğu *Hellas* isimli epic dramada Batılılara şu hatırlatmayı yapıyordu: "*Hepimiz Yunanlıyız. Yasaları, edebiyatı, dini ve sanatları Yunanistan'da kök salmıştır.*" (Stefanie, 2011, 2). Batı'daki aydın kesimler her platformda Yunan isyanını haklı gösterme çabasına girdikleri gibi, isyan ile karakterize olmuş Lord Byron gibi kimi kişiler bizzat cepheye gidiyordu. Bu yaygın düşünce sadece Batı Avrupa ile sınırlı değildi. Filhellenizm ABD basınında da kendisine yer edin. Amerikan basını 1821'deki Yunan isyanını, Amerika'nın bağımsızlık savaşının bir devamı olarak gördü. Nitekim, Kongre'de Daniel Webster ve Henry Clay gibi siyasetçiler Yunanlılara yardım çağrısında bulundu (Bkz. Detsi, 2022, 1-10.)

İngiltere'de devletin çekimserliğine karşı halk Yunan isyanını her alanda tartışıyor ve bu durum hükümet üzerinde baskı oluşturmuyordu. Neredeyse tüm siyasi gruplar savaşı kutsal bir hacı seferi olarak kabul ediyordu. Sıradan İngiliz halkının Yunanlılara olan bu sempatisinin temelleri çok gerilere gitmekle birlikte, 1821 tarihi adeta bunun zirvesini oluşturdu. Nitekim dini cemaatler gazetelere verdikleri ilanlarda, özellikle dindar Hristiyanlara yönelik olarak çağrı yapıyor ve Yunanlılara hem maddi bir destek topluyor hem de Osmanlılar aleyhinde büyük bir kamuoyunun ortaya çıkmasına zemin hazırlıyordu (Morrison, 2018, 10-12).

1897 savaşına giderken esasında sürekli olarak Yunanlıların arkasında duran Avrupalı güçler, savaş öncesi Yunan hükümetini bir maceraya kalkışmaması konusunda uyardı. Ancak, Yunan devlet erkanı bu öğütleri bir kenara bırakarak kendi içindeki milliyetçi grupların ve Avrupalı maceraperestlerin isteklerine boyun eğdi (Abbott, 1899, 152-156). 1897 savaşının nedenini oluşturan Girit'teki Rumlar, Yunanistan ile dayanışma göstermek amacıyla 1821 ve sonrasında defalarca isyan etti. Temel hedef olan Yunanistan ile birleşme arzusu, sadece içerideki milliyetçilerin değil aynı zamanda Hristiyan batılıların da desteklediği siyasal bir durumdu. 1889'da Halepa sözleşmesi (1878) üzerinden gerilen ortam, ada da kısa sürede yeni bir isyanın tohumlarını attı. Söz konusu isyan hazırlıkları kısa sürede Atina ve Yunanistan'ın diğer şehirlerinde de toplumsal karşılık buldu. Osmanlı Devleti'ne karşı savaş açılmasını isteyenler birçok şehirde gösteriler yapmaya başladı. Buna karşı tarafsız Yunan kamuoyunda kalınmasını

gerekenler de vardı. Yunan geçici hükümet başkanı Nikolaos Petrou Deligiannis 6 Nisan 1897’de Yunan parlamentosunun açılışında yaptığı konuşmada, 1897 savaşını Megali Idea’nın kaçınılmaz bir sonucu olarak nitelendirdi ve bunun Yunan milletin ulusal görevi ve tarihi kaderi tarafından dayatıldığını belirtti (Katsikas, 2020, 113). Bu durum Yunanistan’ın, Osmanlı Devleti aleyhinde topraklarını sistematik bir şekilde genişletmeyi bir devlet politikası getirdiğini gösterir. Nitekim bunun bir kader olduğu vurgusu ucu açık bir sürece işaret eder. Deligiannis’in bu düşünceleri aslında Yunan halkının hislerinin dışı vurumuydu. Nitekim dönemin Yunan gazeteleri yapmış oldukları yayınlarla savaş taraftarlığını yüceltiyor ve halkı savaşa hazırlıyordu. Katsikas’ın *Empros* gazetesinden aktardığı “savaşın özgür insanlar tarafından kabul edildiği ve Tanrı tarafından kutsandığı” söylemi basının o dönemki dili açısından dikkat çekicidir. Yine aynı gazetede:

Savaş burada bitmemeli. Sonuna kadar savaşalım; korkaklar ve alçaklar istedikleri yere saklansınlar. Yunanistan, tek bir Türk bile Yunan topraklarına ayak basmaya devam ettiği sürece savaşı durdurmayacaktır. Larissa yansın, Tesalya yıkılsın, tüm Yunanistan harabeye dönsün. Şu andan itibaren tüm Yunanistan’dan yükselen haykırış şudur: Silahlara! (Katsikas, 2020, 115).

Yunan tarih yazımında ve günümüz güncel sorunlarında bu savaşın çıkmasının sebeplerinden biri olarak, büyük güçlerin Yunanistan’ı mali olarak kontrol altına almak için onların kışkırtmasıyla çıktığı düşüncesi de ileri sürülse de² bu durumun gerçekliği şüphelidir. Esasından büyük güçlerin uyarılarına rağmen Yunanistan’ın askerî faaliyetlerini durdurmaması 16/17 Nisan 1897’de savaşın başlamasına yol açtı. Ancak ne Yunan milliyetçileri ne de Yunan hükümeti savaşta umduğunu bulamadı. Otuz gün içerisinde Osmanlı güçleri tüm cephelerde Yunan askerî birliklerini ezdi. Nitekim savaş, Yunan tarih yazımında “Karanlık 97” veya “Talihsiz Savaş” olarak anıldı (Maria, 2015, 18; Δεουθενή Πεζίκου, 2014). Yunanistan’ın savaş ilanından sonra *Atina’daki kalabalıklar, Yunan askerlerini “İstanbul’a” sloganlarıyla uğurlarken, çok geçmeden Türkler en azından Atina’ya girmemiş olmayı dileyceklerdi.*³

Yunanistan’ın Girit’teki isyanı fiili olarak desteklemesi ve ada da Müslümanların vahşice katledilmesi üzerine Osmanlı Devleti büyük devletlerin katliamı önlemek için müdahale girişimlerini kabul etti. Ada’nın muhasaraya alınması ve isyancıların tepelenmesi Yunanistan’da hoşnutsuzluk yaratmıştı. Yunanlılar buna rağmen Osmanlılarla girişilecek bir savaşta, Avrupalı güçlerin taraf değiştireceğini ve Osmanlı Devleti’ni sıkıştıracağını düşünüyordu. Bu düşünce ile Osmanlı hudutlarını tecavüz eden Yunanistan bir yandan da çeteleri desteklemekten geri durmuyordu (Uyar-Erickson, 2017, 420).

Osmanlı kamuoyunda ise halen daha büyük güçlere olan güven söz konusu idi. *Avrupa’nın yaramaz çocuğu* olarak görülen Yunanistan’ın küçük bir devlet olmasına rağmen bölgede büyük bir kriz çıkartarak ve 1821’de olduğu gibi Düvel-i Muazzama’nın desteğini alarak, toprak koparma peşinde olduğu Osmanlı gazetelerine yansiyordu (Bkz. Hamaloğlu, 2025). Sultan II. Abdülhamid’de sulh politikasından yana olmasına rağmen büyük bir sabır ve sükunetle olayların diplomatik girişimlerle neticelenmesini umuyordu. Ancak yaşanan gelişmeler ve Osmanlı

² Bkz. <https://www.cna.gr/stories/ptochefsis-tis-elladas-apo-1821-eos-simera/>

³ Bkz. <https://www.militaire.gr/1897->

https://www.militaire.gr/1897-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%83-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%BF%CF%83/?utm_source

kamuoyunda oluşan his Padişah'ın ve Babıali'nin daha fazla sabrının kalmamasına sebep oldu. Nihayetinde 17 Nisan 1897 tarihinde Babıali resmen Yunanistan'a harp ilan etti (Çelik-Aksın, 2007, 154; 1897 Türk Yunan Harbi, 1982, 11).

Yunan ordusunun Yenişehir, Tirnova ve Tırhala'yı kısa sürede kaybetmesi ve Çatalça bölgesine çekilmesi, Atina'da büyük bir heyecan yarattı. İstanbul'a sloganlarıyla askerleri cepheye uğurlayan Yunan milliyetçilerinin sesi kesilmiş ve gösteriler sona ermişti. Yaşanan gelişmeler Yunan hükümetinin düşmesine sebep oldu. Dömeke Muharebesinde Osmanlı birliklerinin Yunanlıları bozguna uğratması, savaşın da kaderini tayin etti. Yunan hükümeti savaşın durdurulması için büyük devletlerin arabuluculuğuna başvurdu. Neticede büyük devletlerin araya girmesiyle iki devlet arasında on altı maddeden oluşan antlaşma imzalandı (Sertoğlu, 2011, C. 6, 3381-3382).

Savaş sırasında gerek Osmanlı birlikleri safında ve gerekse Yunan birlikleri safında gönüllülerde yerini aldı. Konumuz Yunan saflarında savaşa giren bir gönüllünün mektupları olduğundan, Osmanlı birliklerine gönüllü olarak katılan birliklerden söz etmeyeceğiz. 1821 Mora isyanında olduğu gibi, söz konusu 1897 Osmanlı-Yunan savaşında da başta İtalya olmak üzere birçok Avrupa ülkesinden Yunanistan'ın savlarında savaşmak maksadıyla gönüllüler harbe iştirak etti. Ancak aşağıdaki anlatıda da görüleceği üzere beklentiler ile gerçekler arasında büyük farklar vardı. 1897 Savaşında Avrupa'dan Yunan ordusunun saflarında savaşmak üzere 2000 kadar gönüllü gelmiş idi. Bunlar İtalyan General Giuseppe Garibald örgütlenmiş idi (Goltz, 1328, s. 30;).

Savaşın başlamasıyla birlikte Fransa'dan Yunanistan'a gelen ve Fransız gönüllü birliklerinin komuta kademesinde yer alan Mösyö P. Dobar, sadece savaşa bir asker olarak katılmadı. Mektuplarından anlaşıldığı kadarıyla genç zabıt Yunanistan'a geçmeden önce bir Fransız gazetesinin kendisine yapmış olduğu muhabirlik teklifini de kabul etti. Böylece, gönüllü bir subay ve savaş muhabiri olarak 1897 savaşında yer aldı. Diğer bir ifade ile genç zabıt anlaşılmış olduğu gazetenin abonelerine savaşının seyrine dair yazılar göndermeyi taahhüt etti. Ancak yine kendisinin ifadesi ile bu plan Yunanlıların tutumları dolayısıyla gerçekleştirilemedi. Hatta aktarılanlara göre zabıtın savaşta hayatını kaybettiği için mektupları göndermediğine dair bir kanaat oluşmuştu (Dobar, 1315, 1). Mektuplar ancak savaş sona erdikten sonra ilk önce New York Herald gazetesinde yayınlandı.⁴

Dobar, kendisi savaşa katıldığı gibi, birçok kişinin de savaşa katılmasını teşvik etti. Büyük bir Yunan hayranı olarak savaşa katılan zabıt, özgürlük ve kahramanlık ideali uğruna katılmış olduğu savaşta, umduğunu bulamadı ve aşağıda mektuplarından da anlaşılabacağı üzere büyük bir hayal kırıklığına uğradı. Esasında bu durumda 1821 Mora isyanında da büyük Yunan hayranı İngiliz şair Lord Byron'un da uğradığı bir akıbetti. 1897 savaşı sadece Avrupa basınında haberlerle yer almadı. Filmlere de konu oldu. Özellikle Frederic Villiers 13 kısa bölümden oluşan filmi bu açıdan önemlidir. Villiers, Helen hayranı olan tipik bir Avrupalı olarak, çektiği filmlerde olayları Yunanlıların gözüyle gördü. Öyle ki savaşan taraflardan biri Osmanlılar olmasına rağmen, filminde Osmanlı ordusuna hiç yer vermedi. Villers, *Türkler bizim hatlarımıza çok fazla baskı uyguladığında* söylemi kendisini taraf olarak gördüğünün açık katıdır. Bir bakıma Osmanlı Devleti'ni görünmez ve daimî düşman olarak konumlandırdı. Gerçi Dobar'un da mektuplarında

⁴ İnternette yapılan taramalarda gazetenin belirtilen tarihlerdeki nüshalarına ulaşamadı. Dolayısıyla sadece Osmanlı Türkçesine çevrilen nüsha ile yetinildi.

dert yandığı Yunan birliklerinin serkeşliği ve düzensizliğini o da filminde işledi (Bottomore, 1955, Capter III, 4).

Fransız zabıt, mütarekeden sonra öncelikle belirtildiği üzere New York Herald gazetesine gözlemlerini yazmış, daha sonra ise Fransız gazetelerine ve özellikle anlaşılmış olduğu gazeteye mektuplarını sırasıyla göndermiştir. Mösyö, *“Evvela şunu arz edeyim ki Yunanlılar bizim bildiğimiz gibi değildir. Meğer biz fena halde aldanıyor imişiz”* diyerek daha ilk mektubunun başında kendisini koşar adım Yunanistan’a savaşmaya götüren duyguları konusunda bir tespit yapar. Esasında mektupları kendisinin harpten vakit buldukça yazdığını, ancak bir türlü gönderemediğini ifade eder. Yalanı babası için daha olsa hoş göremeyeceğini belirten zabıt, ne gördü ise onu yazdığını özellikle vurgular. Bu bağlamda, gerçekleri söylemenin Yunanlıların pek hoşuna gitmediğini, böyle bir durumda hiddetlendiklerini ve kendileri gibi herkesi de yalancı belledikleri şeklinde ağır tespitlerde bulunur (Dobar, 1315, 2). Muhtemeldir ki genç zabıtın fikirlerinin bu derece keskin bir şekilde birbirine zıtlık arz etmesi, Antik Yunan kahramanlarının torunları olarak gördüğü Rumların durumunu görünce yaşadığı hayal kırıklığı olsa gerekir. Nitekim 1821 Mora ayaklanması sırasında İngiliz şair Lord Byron ve savaşa iştirak eden bazı gönüller de benzer bir durumu bir asır önce yaşamıştı. Tıpkı genç zabıt gibi Byron’da Antik Yunan’ın torunları olarak gördüğü Rumların isyanına kendisine miras kalan Nottingham’da tarihi evini satarak destek olmuştu. Bununla da yetinmeyen şair dönemin önde gelen aydınlarının Yunanlılar lehine ve Türkler aleyhine yazılar yazmasını teşvik etmiş ve bunda başarılı da olmuştu (Tuğ Kızıltoprak, 2019, 4; Doğan, 2022, 421). Ancak, daha sonraki mektuplarına bakıldığında Byron’da tıpkı genç zabıt gibi Yunanlıların kendisini aldatmaya çalıştığından bahseder (Urgan, 2010, 690). Dobar, gazeteye haber gönderememenin güçlüklerinden bahsederken Yunanlıların kayıtsızlığını *“fariza bir iziname imzalatmak için on gün zarfında ne kadar merdiven inip çıkmış olduğumuzu, ne kadar sıkılıp üzüldüğümüzü artık siz düşününüz”* (Dobar, 1315, 3).

Fransız zabıt aslında yanıldıklarının ilk işaretlerini daha savaşa katılmadan önce aldıklarını fakat buna rağmen artık savaşa niyet ettiklerinden cepheye gitmek istediklerini belirtir. Bu minvalde karşılaştığı bir hadiseyi şöyle anlatır: *“Bu sırada birtakım adamlar kahve kahve dolaşarak bütün gönüllülere “gitmeyin aldanıyorsunuz” diyorlardı. Bunlar firar eden Yunanlılar olup sözleri pek doğru idi.”* Buna benzer şekilde mayısın birinci sabahında Atina’daki meşhur bir diplomatin yanlarına sokularak:

“...görüyorsunuz ya ancak ilk kafiide bin iki yüz kadar gönüllü var. Sizi harp için gönderiyorlar zannediyorsunuz değil mi! Hayır hayır aldanıyorsunuz. Hem de pek çok aldanıyorsunuz. Dünyada bundan büyük gaflet olamaz. Düşünmeli ki Yunaniler kendileri bile harp ettiklerine pişman oldular. Fakat şimdi iş işten geçti de bunu meydana çıkarmıyorlar. Havah ve na-havah muharebe devam ediyor. Hükümetin sizi buradan tebeyyet eyleyişi harpte ifa-yı hizmet içi değildir. Sizden korkuyorlar işte bu kadar emin olunuz ki Yunanistan sizden memnun değildir. Siz değil her ne olursa olsun mağlubiyetten emin bulunduğu için vücudunuza ihtiyacı yoktur. Muharebe ancak altı gün devam etti. Mütebakisi bir sahte iddiadan bir söz kalabalığından ibarettir. Elinden gelse bugün kendi askerlerini dağıtmayı cana minnet bilen Yunan hükümeti bir de sizi beslemeye neden mecbur olsun. Teessüf ederim ki siz bir harp var zannıyla buraya kadar geldiniz.” (Dobar, 1315, 3-4)

sözleriyle durumu kendilerine anlatmıştır. Zabıtın daha sonraki yazdıklarına bakılırsa söz konusu diplomatin haklılığını tasdik eder bir durum söz konusudur.

Dobar ikinci mektubuna cepheye gidiş için yola koyulmalarından bahseder. Evlerin beyaz olmasına karşın, kendilerinin giymiş olduğu kırmızı elbiselerin bir tezat oluşturduğunu ifade eder. Yola çıktıklarında Yunan halkının yollarda toplandığına şahitlik eden zabıt, kalabalığın kendilerini alkışlayıp destekleyeceği yerde, arkalarından *yuha* diye bağırıp, hakaret ettiklerini ve bunun da bütün gönüllü birliğinin keyfini kaçırdığını *“bu hainlere muavenet için geldiğimize bin kere pişman olmağa başladık”* ifadeleriyle anlatır. Gönüllülerin savaşa bir etkisi yoktu. Ancak, bu yolla Avrupa’nın Yunanistan’ın yanında olduğu propagandası yapılıyordu. Fransız gönüllülerin sayısı ise toplam gönüllülerin içerisinde bir hayli azdı. Ancak, Fransız askerlerin Yunanistan’a tek desteği gönüllü olarak savaşa katılmaktan ibaret değildi. Bizzat savaş planının kendisi Fransız Tümgeneral Vossier ve Tümgeneral Brialmont tarafından aitti. Plana göre Epir Yunan ordusun taaruzda bulunacağı, Tesalya ise savunma yapacağı cephelekti (Chalil, 2019, 44).

Fransız zabıt ilerleyen satırlarda daha çok askerlerin içinde bulunduğu kötü koşullardan söz etmiştir. Özellikle sürekli ricat ettikleri için askerlerin tabanlarının şiştiğini, yeterli tıbbi desteğin olmadığını hatta yeterli yiyecek desteğinin dahi sağlanamadığını ifade ettiği ikinci mektubunda, birlik komutanın eksikliklerin giderilmesi için Yunan Harbiye Nezareti’ne yaptığı başvuruların da Yunan lakaytlığından çok geç yerine getirildiği söyler. Yunan ordusunda bir düzenin olmadığı bilgisi esasında savaş hakkında yazılmış hemen her eserde mevcut olan bir durumdur. Nitekim, Fransız zabıt Yunanlıların askerî düzen ve disiplini ile ilgili Dömeke hezimetinden sonra şu ifadelere yer verir:

“Osmanlılar büyük bir amal, mukaddes bir arzu ile harp etmek istedikleri halde Yunanlıların maksadı bir nümayişten ibaret idi. Hepimiz anladık ki Türk askerine karşı bir muhal addetmek hata imiş. Dömeke’yi üç yüz bin değil Yunanilerin mikdar-ı askerinden az bir askerle zapt edişleri havârik-i muvaffakiyat-ı askeriyeden olduğu cihetle hiçbirimiz unutamayacağız. Yalnız şunu itiraf ederim ki Yunanilerde asker denilmeye layık bir kuvvet mevcut olmadığı gibi Osmanlılarda ise askerliğin daha fevkinde bir kuvvet ve şecaat mevcut idi.” (Dobar, 1315, 8).

Nicholas C. J. Pappas, Yunan ordusunun gelişimine dair yapmış olduğu çalışmada, 1897 Savaşına kadar Yunan silahlı güçlerinin iki kanaldan beslendiğini bahseder. Bunların biri Yunan haydutluğuna dayanan ve çetecilik faaliyetleri yürüten düzensiz birliklerdir, ki bunlar bağlı oldukları cemiyetler üzerinden -Etnik-i Etheria gibi- Yunan hükümetinin politikalarında etkili olabiliyorlardı. İkincisi ise resmi şiddeti elinde bulunduran düzenli askerî birliklerdi. Pappas’ın anlatımıyla bunlar 1897 savaşı öncesi ne eğitim ve düzen açısından ne de askerî teçhizat ve donatım açısından Osmanlı ordusu gibi güçlü değildi. Yunan devleti ancak bu savaştan sonra uğramış olduğu şok neticesinde askerî birliklerinde yeni bir reform dönemi başlattı (Bkz. Pappas, 2018, 175-196; Strantz, 1898, 31). Dobar’ın işaret ettiği gibi, esasında bu savaşta Yunan birliklerinin Osmanlı ordusu karşısında savaşma azmi yoktu. Nitekim yaşanan meydan muharebeleri bu durumun kanıtı niteliğindedir.

Dobar üçüncü mektubunda Atina’ya döndüğünü ve insanların vatan tehlikede diye feryat ettiklerini gördüğünü ifade eder ancak sonraki satırlarda, bu feryatlarında sahte olduğunu ve bu durum karşısında hayretler içinde kaldığını sözlerine ekler. Zabıt, Yunanlılara dair düşüncelerini şöyle dile getirir

“Yunanlılar fitraten velvelecî, arbedecidirler, ağız kalabalığında, atıp tutmakta, masal okumakta fevkalade mahirdirler. Fakat bir eser-i ciddi hamiyet göstermek cihetine gelince

hepsi birer köşeye çekilirler, birer noktada gizlenirler, bin özür meyan ederler. Ne manen ne maddeten bir hizmete girişmek isterler.” (Dobar, 1315, 7-8).

Bu düşüncesini destekler nitelikte, kendilerinin Yunanistan’a vasıl olduklarında savaşın hayli ilerlemiş olduğunu, buna rağmen kahvelerin hıncahınç gençlerle dolu olduğunu, lafa gelince herkesin aslan kesildiğini ancak cepheye kimsenin gitmek istemediğini müşahade ettiğini ifade eder.

Fransız zabıt durumla ilgili fotoğrafı şöyle çizer:

“Caddelerde heva ve hevесе mağlup birçok gençlere tesadüf ediliyordu. Bu gençler memleketleri bir büyük tehlike içinde bulunduğu halde yine zevkinden, sefasından vaz geçmiyordu. Ecnebi gönüllüleri onların nazarında başlıca badi-i istihza oluyordu. Bir türlü dayanamadım, kendimi zapta muvafık olamadım. İçlerinden birkaçına müracaatla “niçin harbe gitmiyorsunuz? Bu sizin için durulacak zaman değildir” demiştim. İçlerinden bazıları harbe gitmeye vakitleri müsait olmadığını, bazıları bedel tutup göndermiş olduklarını, bazıları silah altına davet edilen sınıf-ı askeriye dahil bulunmadıklarını, bazıları da lazım gelen zamanı (!) beklediklerini cevaben bildirdiler, işte bunlar hep böyle idi.” (Dobar, 1315, 8)

Dobar’un gözlemlerine göre Yunanistan ne halk olarak ne de ordu olarak bu savaşa hazır değildi. Ancak içerdeki milliyetçi havanın etkisi, içinde bulunulan mali buhran Yunanistan’ı savaşa sürüklemişti. Nitekim savaştan bir yıl sonra 1898 tarihinde Viktor von Strantz tarafından kaleme alınan *The Greco-Turkish War of 1897* isimli eserde de bu konu üzerinde durulur. Yunanistan’ın bu dönemde maliyesinin sarsıldığını, siyasî fraksiyonların keskinleştiğini, savaş sanatını bilen ve savaş yönetebilecek kabiliyette subaylardan yoksun olduğunu ifade edilir (Strantz, 1898, 31). Bütün olumsuzluklara rağmen, Yunan hükümeti cephesel galibiyetler aldıktan sonra özellikle İngiltere’nin kendilerini destekleyeceğini düşünmektedir. Bu düşünce Yunan kamuoyunun o dönemki yaygın kanaatidir. Ancak savaşın Yunanistan’ın beklediği gibi cerayan etmedi. Dolayısıyla büyük devletlerin pozisyonu da Yunan hükümetini ve halkını hayal kırıklığına uğrattı. Osmanlı güçlerinin alınamaz denilen müstahkem mevkiileri hücumla alması Yunanlıları şaşkına çevirdiği gibi savaşa katılan maceraperest gönülleri de üzdü. Nitekim gönüllü zabıt sürekli olarak ricat halinde olduklarını çaresizlikle dile getirir (Dobar, 1315, 12). Dobar, firar esnasında yanlarında herhangi bir top arabasının olmadığını, bunun kendieleri için geri çekiliş esnasında rahatlık sağladığını ifade eder. Birlikte sadece bir *me’kûlât arabasının* (yiyecek arabası) olduğunu, ancak bunun Fransız birliklerindeki gibi bir araba olmadığını:

“Me’kûlât arabası denince hatıra bizim ordularda olduğu gibi asakirin levazım çantasında bulunan peksimattan maada peksimat ve Me’kûlât-ı saireyi havi at ile çekilir araba zannedilir. Hatta bu gibi arabalar her yere nakledilemediği için me’kûlât bazen de mekarilerle nakil olunur. Halbuki Yunanistan’da böyle değildir. Me’kûlât arabalarını çekecek hayvan bulunmadığı ve taburlarda miktar-ı kâfi mekari olmadığı cihetle bu arabalarıda biçare neferler çekerler. Arabaların içinde kuru peksimattan bir de büyücek kızgandan başka bir şey yoktur.” (Dobar, 1315, 11).

sözleriyle anlatır. Dördüncü mektuptaki anlatıya göre birliklerde yeterli yiyecek olmaması ve lojistiğin zayıf kalması askerlerin geçtikleri yerleri yağmalamasına sebep olmuştu. Budan dolayı birlikler bir bölgeden geçmeden önce halkın kendi hayvanlarını sakladığını, bir bakıma kendi ordularının tehdit oluşturmasından dolayı endişeye düştükleri görülür.

3. Sonuç

1821 Yunan İsyanında Avrupalı güçlerin Rumları askerî olarak doğrudan desteklemeleri, Yunanistan'da Türk karşıtı milliyetçiliğin ve bu çerçevede gelişen Megali Idea'nın (Büyük Ülkü) hem iç politikada hem de uluslararası ilişkilerde belirleyici unsur haline gelmesine neden oldu. Fransa ve İngiltere kamuoyunun Filhellenist tutumları, Yunanistan dış politikasının Osmanlı Devleti'ne karşı genişlemeci bir siyaset islemesinin yolunu açtı. Diğer taraftan Osmanlı dış politikasının çıkmazlarından birini oluşturdu. 1897 Osmanlı Yunan savaşı; Osmanlı Devleti'nin savaştan uzak durma çabasına rağmen, Yunanistan'ın kışkırtmaları ve sınır tecavüzlerinin bir eseri olarak başladı. Yunan hükümeti, içerideki milliyetçi havanın etkisi ve büyük devletlerin kendilerine yardım edeceğine dair sarsılmaz inancı ile savaşa giden süreci destekledi. Ancak, savaş Yunanlıların beklentisinin ötesinde bir netice doğurdu. Çok kısa sürede Osmanlı birlikleri Yunan kuvvetlerini bozguna uğrattı ve Atina'nın yolunu sonuna kadar açtı. Büyük devletlerin araya girmesi Osmanlı ordusunun daha cüretkâr davranmasını önledi.

Büyük devletler, Yunanistan lehine doğrudan savaşa müdahale etmeseler de savaşın sonucunda Yunanistan'ın büyük bir kayıptan kurtardı. Bununla birlikte 1821 Mora isyanında olduğu gibi bu savaşta da Avrupa'dan kimi romantikler ve maceraperestler Yunan ordusunun yanında savaşa dahil oldu. Gerçi 1821 isyanındaki kadar kalabalık gruplar oluşturmuyorlardı. Ancak, Antik Yunan'ın torunları varsaydıkları Rumlara, Avrupa kamuoyunun desteğini göstermek bakımından -savaşın büyüklüğü de düşünülüğünde- yine de hatırı sayılır birliklerdi. Savaşa katılan gönüllülerden biri de Fransız asıllı zabıt Mösyö P. Dobar idi. Dobar bütün filhelen yandaşlarında olduğu gibi büyük bir şevk ile savaşa katıldı, ancak gördükleri karşısında hayal kırıklığına uğradı.

Fransız zabitin gazetelerde yayınlanan mektuplarında; Rumların hayal ettiği gibi Antik Yunan kahramanlarının torunları olmanın çok uzak olduğunu, vatanlarını savunma konusunda isteksiz olduklarını ve kendilerine karşı sürekli zorluklar çıkardıklarını ifade eder. Daha cepheye gitmeden, Yunanistan'a gelmenin pişmanlığını da dile getirir. Mösyö Dobar, Yunan karakterine dair tespitlerde bulunurken öznel davranmış olmakla birlikte, genç zabitin söyledikleri, kendisini Yunan davasına adanmış İngiliz şair Lord Byron'un ifadeleri ile birlikte düşünüldüğünde tamamen de reddedilemez. Diğer taraftan zabitin Yunan ve Osmanlı orduları hakkında yaptığı tespitler son derece yerindedir.

Sonuç olarak, Fransız zabitin mektupları kimi öznel yargıları barındırsa da onun 1897 Osmanlı–Yunan Savaşında, Yunanistan'ın durumuna dair tespitleri önemlidir. Nitekim savaş sonrasında Yunanistan'da başlayan reform süreci yeni bir dönüm noktası oldu. Ulusal idealizmin romantik boyuttan çıkarak rasyonel bir devlet inşası sürecine evrilmesi savaşta karşılaşılan neticenin bir sonucuydu. Fransız zabitin mektupları, Batı kamuoyunun İslam dünyasını temsil eden Osmanlı Devleti'ne karşı ideolojik tutumunun sürekliliğini göstermesi bakımında da önemlidir. Nitekim daha sonra cereyan edecek olan Balkan Savaşlarında Batılı devletler ve kamuoyları benzer bir tutum takınacaklardı.

Kaynakça

Birincil Kaynak

Dobar, P. (1315). Yunan ordusunda bulunan gönüllü bir Fransız zabitan mektupları. (Naşir: İrfan). Dersaadet: Yuvanaki Panayotidis Matbaası.

Diğer Eserler

Abbot, F. C. (1898). Surgery in the Græco-Turkish War. *The Lancet*, 153(3934). [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(01\)62910-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(01)62910-6)

Bottomore, S. (1955). Filming, faking and propaganda: The origins of the war film, 1897-1902. *Onderzoekinstituut voor Geschiedenis en Cultuur (OGC)*. <https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/22650/index.htm> (Erişim tarihi: 22.11.2025).

Chan, Stefanie, "The Regeneration of Hellas: Influences on the Greek War for Independence 1821-1832" (2011). CMC Senior Theses. Paper 188.

Çelik, İ. Y. – Askın, A. (2007). *Tarihi gerçeklerle Osmanlı Yunan harbi*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Çatma, B. (2019). II. Meşrutiyet dönemi Osmanlılık düşüncesinin evrimi: Abdülkadir Câmî (Baykurt) Bey Örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(6), 53-58.

Çatma, B. (2020). Modern bir kurtuluş çabası olarak Osmanlılık düşüncesi. *Sabit Duman Armağanı*, Edt. Yahya Başkan, İstanbul: Sonçağ Yay. s. 269-284.

Devlet-i Aliyye ve Yunan Muhârebesi Hakkında Müdâvele-i Efkâr. Translated by Abdî Tevfik. İstanbul: İkdâm, 1.

Detsi, Z. (2022). The Greek War of independence and the United States: Narratives of myth and reality. *European Journal of American studies*. 17(1), pp. 1-10. <https://doi.org/10.4000/ejas.17735>

Doğan, B. (2022). İngiliz şairlerinden Lord Byron'un Yunan İsyanına etkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), ss. 417-427.

Ekinci, M. U. (2006). The origins of the 1897 Ottoman-Greek War: A diplomatic history. Ankara: *The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent Universit.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ku4tK9iuR_K9f0cWINbomg&no=UaMbN2y7JoY_r98OTvr0kg

Goltz, C. (1328). *Osmanlı Yunan Seferi 1897 (1313)*. Dersa'adet: Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye-i Osmanî Matbaası.

Hamaloğlu, İ. (2025). İngiliz ve Osmanlı basınında Girit sorunu (1897- 1913). *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Katsikas, S. (2020). Reflections on an "Ignominious Defeat": Reappraising the effects of the Greco- Ottoman War of 1897 on Greek Politics. *Journal of Modern Greek Studies*, 38(1), ss. 109-130.

Komisyon. (1982). *1897 Türk-Yunan Harbi*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Komisyon. (2014). Στρατιωτικός Κανονισμός, Η Ιστορία Του Πεζικού, Αθηνά, Δεκεμβρίου.

Morrison, S. (2018). A kindred sigh for thee": British responses to the Greek War for independence. *The Thetean a Student Journal for Scholarly Historical Writing*, 47/1, ss. 37-55.

Maria, S. (2015). Υψηλή Στρατηγική της Ελλάδος υπό τον Ελευθέριο Βενιζέλο κατά την Περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων και μέχρι την Υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών (1910-1920). *Παντείο Πανεπιστημιο Κοινωνικών Και Πολιτικών Επιστημών, Προγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Διεθνών Σχέσεων Και Στρατηγικών Σπουδών*.

Nevinson, H. W. (1898). Scenes in the Thirty Days War between Greece & Turkey, 1897. *J.M. Dent & Company*. https://www.google.com.tr/books/edition/Scenes_in_the_Thirty_Days_War_Between_Gr/hgMMAAAAYAAJ?hl=tr&qbpv=0

Nicholas C. J. Pappas. (2018). Brigands and Brigadiers: The Problem of Banditry and the Military in Nineteenth-Century Greece. *Athens Journal of History*. 4(3), pp. 175-196.

Pappas, C. J. () Brigands and brigadiers: The problem of banditry and the military in nineteenth-century Greece. *Athens Journal of History*. 4(3), pages. 175-196.

Serbestoğlu, İ. (2013). 1897 Türk-Yunan Savaşı'nda ecnebilerin zararlarının tazmîni meselesi, *OTAM*, 34, ss. 223-243.

Sertoğlu, M. (2011). *Mufassal Osmanlı Tarihi*. Cilt 6, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Strantz, V. (1898). The Greco-Turkish war of 1897. London: Swan Sonnenschein.

https://www.google.com.tr/books/edition/The_Greco_Turkish_War_of_1897/KYdDAQAAMAAJ?hl=tr&gbpv=0

Örenç, A. F. (2006). Berlin Kongresi sonrası Osmanlı-Yunanistan hudut müzakerelerinde Ege adalarının askerî durumu (1880-1881). *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*. Sayı: 10, ss. 167-196.

Özsüer, E. (2016). 19. Yüzyıl Avrupa romantiklerinin 1821 Mora isyanı üzerindeki siyasi ve kültürel etkileri. *Türkiyat Mecmuası*, 26(2), ss. 325-344.

Uyar, M. & Erickson, E. (2017). Osmanlı askeri tarihi, İstanbul: Türkiye İşbankası Yayınları.

Online Kaynaklar

<https://www.cna.gr/stories/ptochefsis-tis-elladas-apo-1821-eos-simera/>. Erişim tarihi 08/10/2025

https://www.militaire.gr/1897-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%83-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%BF%CF%83/?utm_source

(Erişim Tarihi 01.10.2025).

<https://www.osmanlicasozlukler.com/>

Extended Abstract

The 1897 Greco-Turkish War was essentially a manifestation of the Greeks' continued ambitions to expand their territories. Indeed, the Greeks' deployment of a navy and troops to the island following a rebellion in Crete in 1897 was the cause of this war. Although the Ottoman Empire initially attempted to resolve the rebellion through diplomatic means, Sultan Abdulhamid II wanted to stay out of the war due to the bitter memories of the Russo-Turkish War of 1877-78. The Greek side, the primary cause of the war, had previously secured concessions from the Ottoman Empire without entering the war thanks to the help of the great powers. It even expanded its territory in 1881. However, things did not go as planned in 1897. While the great powers were struggling in the Far East and Africa, the ideas of Greek policymakers, who envisioned gaining significant territorial gains from the Ottomans, did not find the expected support in the West. Although the Greeks did not receive the support they expected from other states during the 1897 war, volunteers from Europe joined the Greek army to fight against the Ottoman Empire. This study is based on letters written by a French officer who participated in the 1897 Greco-Turkish War regarding the Greeks and the Greek army. These letters, which reveal the evolving sentiments of a European officer toward the Greeks, also contain important observations about the situation of the Greek army during the war.

Some difficulties were encountered in translating the text. Firstly, since no information was available regarding the author of the text, the author's name was assumed to be Dobar or Dubar. Of these two options, Dobar was chosen. Furthermore, since the text only lists the French newspaper for which the officer corresponded as *Le Jour*, its identity could not be determined. The *New York Herald*, in which the letters were reported, was scanned at the US National Library of Congress, but no copies from 1897 were found.

The 1897 Ottoman-Greek War began as a result of Greek provocations and border incursions, despite the Ottoman Empire's efforts to stay out of the war. The Greek government, influenced by domestic nationalist sentiment and its unwavering belief that the Great Powers would assist them, supported the process leading up to the war. However, the war produced a result beyond the Greeks' expectations. Ottoman troops quickly defeated the Greek forces and opened the way to Athens. The intervention of the Great Powers prevented the Ottoman army from taking more daring action.

Although the Great Powers did not intervene directly in the war on Greece's behalf, the war ultimately saved Greece from suffering a significant loss. However, as in the 1821 Morea Revolt, some romantics and adventurers from Europe joined the Greek army in this war. Although not as numerous as in the 1821 Revolt, they were still a significant force in demonstrating European public support for the Greeks, whom they considered descendants of Ancient Greece. One of the volunteers who joined the war was a French officer, Monsieur P. Dobar. Like all Philhellenes, Dobar joined the war with great enthusiasm, but he was disappointed by what he saw.

In his letters published in newspapers, the French officer stated that the Greeks were far from being the descendants of the heroes of Ancient Greece, as he envisioned, that they were unwilling to defend their homeland and constantly presented themselves with difficulties. He also expressed his regret at coming to Greece before even going to the front. While Monsieur Dobar's assessments of the Greek character were subjective, the young officer's words cannot be completely rejected when considered alongside the words of the English poet Lord Byron, who dedicated himself to the Greek cause. Furthermore, the officer's observations about the Greek and Ottoman armies are extremely accurate.

In conclusion, while the French officer's letters contain some subjective judgments, his assessments of the situation in Greece during the Greco-Turkish War of 1897 are significant. Indeed, the reform process that began in Greece after the war marked a new turning point. The evolution of national idealism from a romantic dimension to a rational state-building process was a consequence of the war's outcome. The French officer's letters are also significant in demonstrating the continuity of Western public opinion's ideological stance toward the Ottoman Empire, which represented the Islamic world. Indeed, Western states and public opinion would adopt a similar stance in the subsequent Balkan Wars.

Ek: 1

Fransız Zabitin Mektupları

Birinci Mektup

Paris muhabininin mektuplarıyla (New York Herald) ceride-i meşhuresinden nakleylediğimiz fıkratı mütalaa buyuranlar Yunan ordusuna muavenetine şitab eden Fransız gönüllülerinin kumandanı Mösyö (P. Dobar)'ı herhalde tanırılar.

Yunanlıların en büyük muhiplerinden olan bu genç Fransız zabiti saika-i muhabbetle Yunan ordusuna gönüllü yazılanların en birincilerinden ve en meşhurlarından biri idi.

Mösyö (Dobar) bizzat gönüllü olarak gittiği gibi refakasından da birçoklarını teşvik eylemiştir.

Mösyö (Dobar) Paristen mufârat etmeden mukaddem Yunan muhiblerinden bulunan (Le Jur) gazetesi müdürü kendisine mûraacaat eyleyerek muharebe hakkında müşahadat ve mütalaatını yazıp göndermesini mumaileyh rica etmiş Mösyö (Dobar) dahi derhal kabul ve vaat etmiş olduğundan (Le Jour) keyfiyeti karilerine tebşir eylemişti. Muharebenin nihayetine kadar Mösyö (Dobar)'dan hiçbir mektup alınamadığı için (Le Jour) gazetesi karileri hayretler içinde kalmışlar ve zabitin vaadini ifadan nükul eylediğine hükmetmişlerdi.

Mütareke aktedilererek bütün gönüllüler gibi Fransa'ya avdet eden Mösyö (Dobar)'ın evvel (New York Herald) gazetesinden başlayarak en meşhur Fransız gazetelerine birer mektup irsaliyle Yunan ordusu hakkında mücemmelen malumat ita eylediği gibi bu babdaki tafsilatı -vaat eylediği gibi- (Le Jour) gazetesine yazacağını da beyan etmiş idi.

Mumaileyh gazetelerle mücemmelen neşreylediği malumat (**okunamad**) (sayfa 1 sonu/3) naklen yazıldığı gibi diğer gazetelerden dahi Paris muhabirleri tarafından iktibas eylemiş idi.

(Le Jour) gazetesi Mösyö (Dobar)'ın mukaddema yazıp irsal edemediği halde Paris'e avdetinde gönderdiği mektupları muntazaman neşre başlamıştır ki bunların mütalaaı faideden hali görülemediği cihetle (Le Jour) gazetesi karilerine karşı bir elimde kılıç diğerinde kalem olduğu halde ifayı vazife edeceğime ve "muhibbimiz" bulunan Yunanilerin muvaffakiyatı (!) hakkında itayı malumat eyleyeceğime dair vuku bulan vaadimin bugüne kadar dülçar-ı tehir olması elbette hayreti celp eylemiştir.

İşte bu hayret ve taaccübü izale içindir ki şu kısacık mukaddemeyi yazmak mecburiyeti hasıl olmuştur.

Evvela şunu arz edeyim ki Yunanlılar bizim bildiğimiz gibi değildir. Meğer biz fena halde aldanıyor imişiz. Mektuplarımı kamilen mütalaa edenler bunun hakikati benim gibi teslim edeceklerdir. Bu cihetle şimdiden ispata lüzum görmüyorum.

Ben bu mektupları esnayı harpte vakit buldukça yazmış, hazırlamış idim. Fakat göndermeye muvaffak olamadım. Bir muhibbim için değil bizzat pederim için bile riyayı, ... İhtiyar edemeyeceğim için ne yazdım ise hakikat idi. Ne gördüm ise onu yazmıştım. Halbuki hakikati söylemek Yunanlıların hiç hoşuna gitmiyordu. Böyle bir şey gördüler mi derhal hiddetleniyor, yırtıyorlar, bir tarafa atıyorlardı. Kendileri gibi herkesi de yalancı, düzensiz etmek istiyorlardı.

Mektuplarımı postaya vermek zahmetini bile ihtiyar etmiyordum. Yunanistan'da yalnız mektup göndermek değil mektup almak da muhal derecesinde idi. Yunanistan'da bulunduğum müddetçe yüzü müteceviz mektup irsal eylemiş olduğunu ahiren tahkik eylediğim halde ancak bir mektup yedime vasıl olmuştu. Onun da yalnız benim değil ecnebi gönüllülerden hiçbir ferdin namına bir mektup vürut etmiyordu. (Sayfa 2 sonu/4)

İşte (Le Jour) gazetesi karilerine karşı beni mahcup den esbabın birincisi bu idi. Mamafih zannederim ki yazmak istediğim hakikat, bu tehirin husule getirdiği can sıkıntısını tamamen daf' ve ref'e hizmet edecek ve karilerim her halde neşriyatımdan memnun olacaktır.

Yunan zabitanın harekâtı amiyanesine karşı büsbütün sükût etmek de mümkün olamadığı için hal ve mevkîe münasip ve hissiyat-ı zatiyemi ispat edecek surette müdafaaya kalkıştım. Galiba biraz ciddi söylemişim ki sözlerimin oldukça bir tesiri görüldü. İki gün sonra ecnebi gönüllüleri hakkında bir tedbir ittihazına karar verdiler. Fakat nasıl bir bita'etle... Doğrusu Yunan devairinde erbab-ı mesalihe o kadar teshilat (!) gösteriliyor ki tarif edemem. Buna bir de kayıtsızlık münzam olursa fariza bir izinname imzalatmak için on gün zarfında ne kadar merdiven inip çıkmış olduğumuzu, ne kadar sıkılıp üzöldüğümüzü artık siz düşününüz.

Her gidişte alınan cevap (avriyon)dan ibaret kalıyor. Bunun manasını öğrendik yarın demek imiş. Ertesi gün gidildi mi bila-ar ve hicap tekrar (avriyon) cevabını almak insanı ne kadar hiddetlendireceğini her halde tasvir edebilirsiniz.

On gün zarfında belki yüz (avriyon) cevabını aldık. Nihayet mayısın altıncı günü idi ki Teselya'ya gitmek üzere emir aldık.

Bu sırada birtakım adamlar kahve kahve dolaşarak bütün gönüllülere "gitmeyin aldanıyorsunuz" diyorlardı. Bunlar firar eden Yunanlılar olup sözleri pek doğru idi. (Sayfa 3 sonu/5)

Fakat harbe girişmeye niyet eylediğimiz, bunları mübalağalı zannettiğimiz için evvela inanmak istemedik. Fakat sonra gözümüzle gördük.

.....

Bir sabah refakatime verilen gönüllülerden bazılarına talimler icra ettirmek üzere kışlaya gittiğim sırada o sabah Mesajeri Maritim Kumpanyası vapuruyla gelmiş olan (Anitit Buvayye)ye tesadüf ettim. Bu mebusun (Fransa mebusanından) Panama meselesinde Bulunmadığı ve meznun olduğunu bildiğim cihetle kendinden nefret etmek tabii idi. Beni görür görmez yerlere kadar eğilerek büyük bir tevazu göstererek en riyakarane bir tavırla:

-ben buraya gönüllü olmak için geldim. Şimdi bana söyleyiniz. Kime müracaat edeyim. İşin pek uzamamasını arzu ediyorum.

Dedi. Atina'ya gönüllü değil mahazâ firar maksadıyla geldiğini bildiğim için sözlerine inanmadım ise de hiç olmazsa onun mezahim-i harbiyeye katlanmak gibi bir mücazata düçar olmasını arzu eylediğim cihetle mesulünü is'afa karar verdim. İcap edenlere müracaatla mümkün mertebe süratle bir izinname aldım.

Ecnebi gönüllülerin reisi olan General (Garibaldi)ye müracaatla merkumu tavsiye ettim. (Bovaya) oldukça silah kullanmasını bildiği için (Garibaldi) ona bir mülazım-ı sani vazifesini havale etmek istedi ise de merhum kabul etmeyerek nefer olarak ifayı hizmet arzusunda bulundu.

Mayısın birinci sabahı sokaklarda trampetler çalınarak, dellallar çıkarılarak gönüllülerin tayin edilen kışlada hazır bulunmaları lüzumu ihtar edildi. Güç hal ile bizi harbe göndereceklerini anlamıştık. Gönüllülerden bir kısmı kayıp oldular bunlar şüphesiz anlayarak sıvıştılar. Ben de kışlaya gittim. Kapının önünde durduğum sırada Atina'da meşhur bir diplomat yanıma sokularak:

-görüyorsunuz ya ancak ilk kafiide bin iki yüz kadar gönüllü var. (Sayfa 4 sonu/6) sizi harp için gönderiyorlar zannediyorsunuz değil mi! Hayır hayır aldanıyorsunuz. Hem de pek çok aldanıyorsunuz. Dünyada bundan büyük gaflet olamaz. Düşünmeli ki Yunaniler kendileri bile harp ettiklerine pişman oldular. Fakat şimdi iş işten geçti de bunu meydana çıkarmıyorlar. Havah ve na-havah muharebe devam ediyor. Hükümetin sizi buradan tebeyyet eyleyişi harpte ifa-yı hizmet içi değildir. Sizden korkuyorlar işte bu kadar emin olunuz ki Yunanistan sizden memnun değildir. Siz değil her ne olursa olsun mağlubiyetten emin bulunduğu için vücudunuza ihtiyacı yoktur. Muharebe ancak altı gün devam etti. Mütebakisi bir sahte iddiadan bir söz kalabalığından ibarettir. Elinden gelse bugün kendi askerlerini dağıtmayı cana minnet bilen Yunan hükümeti bir de sizi beslemeye neden mecbur olsun. Teessüf ederim ki siz bir harp var zannıyla buraya kadar geldiniz.

Diplomat bunları söylerken birden sükût ederek karşıdan iki kişiyi gösterdi.

Bunlar kim? Diye sordum.

-Biri (eliyle göstererek) şu baş vekil Mösyö (Ralli) diğeri Harbiye Nazırı Mösyö (Skolidis).

Cevabını verdi. Bunların mahiyet-i hakikisi hakkında fikrini sordum.

-Biri Rus muhibbanındandır. Diğerinin ise yirmi beş milyon serveti olup hiçbir varisi yoktur.

-yok dur mu? Evet...

İşte mösyö Ralli ile Harbiye Nazırının kıymet-i siyasiyesi bundan ibarettir!

İkinci Mektup

Resmi Teftiş

Kılıcımı, kendimden büyük uzun olan battal bir kılıcı belime takmak (Sayfa 5 sonu/7) için bile vakit bulamadım. Kumandam altına verilen asakiri teftiş etmek istiyor idim. Hepsini gözden geçirir geçirmez birçok kusurlar gördüm. Bazılarında fişenk az, bazılarında kaput yok, bazılarında ise karavana ve matara eksik idi. Maiyetimdeki adamlar muttasıl şikâyet ediyorlardı. Hakları olduğu halde ben bir şey yapmaya muktedir değil idim. Vuku bulan müracaatım neticesiz kaldı, Pire’de yahut Lamya’da nevakis ikmal edeceklerini beyan ile beni başlarından savdılar.

Zemin beyaz, haneler beyaz, olduğu halde biz kırmızı gömleklerimizle garip bir renk peyda ediyor idik. Toz gözlerimizi fena halde rahatsız ediyordu. Önde borular çaldığı halde yola düzeldük. Bir hayli halk seyre çıkmıştı. Bizi alkışlayacak, teşciyi’ edecek yerde arkamızdan “yuha” diye haykırmaları mı? Artık ne hale geldiğimizi tarif edemez daha ilk hatvede duçar olduğumuz bu hakaret neşemizi kaçırdı bu hainlere muavenet için geldiğimize bin kere pişman olmağa başladık.

İşte böyle müşkülât ile yola çıkmış idik. Mayısın on beşinde idi ki (Garibaldiler) **(Dökme)** civarında (Pend) nehri kenarında bir dağ eteğinde geceliyor idi. Gece muttasıl firar etmekten bütün gönüllülerin tabanları şişmiş tab ve tavani kesilmiş idi. Tevzi edilen beksimatlara bir nazar-ı iltifat bile atfetmeyerek bütün gönüllüler kaputlarına sarılarak uzanmışlar idi.

Pek çoklarının ayakları fena halde zedelenmiş ve parçalanmış olduğu cihetle acı acı inliyorlar aha atamayacak bir halde bulunuyorlardı.

Efrad bu derece kesir bir gönüllü alayında bir de heyet ve levazım-ı tıbbiye muntazam değildi. Muntazam değil hatta hiç yok idi bile denilebilir. İçimizde tabip olanlar mevcut ise de idare-i lazımeden eser görülüyordu. (Sayfa 6 sonu/8)

Umur-ı idareye biraz akıl erdiği cihetle general tarafından idare memurluğuna tayin kılınan (Bovaya) esna-yı azimette levazım-ı tabiyeden eser göremeyince harbiye nezaretine müracaat etmiş ve Lüzum bulunduğunu dermeyan etmişti.

Harbiye nazırı Yunanistan’da usul-i müttehizeden olduğu cihetle merkumun beyanatını nazar-ı dikkate alıyormuş gibi görünerek her ne istedi ise ifasını vaat eylemiş ise de o günden beri ne arayan, ne soran olmuştur.

Muntazam bir ordu için her şeyden ziyade vücuduna eşedd-i ihtiyaç bulunan heyet-i tabiyeden mahrumiyet yalnız bizde değil bütün Yunan taburlarında görülen ahvalden idi. Biz asakir-i muntazamadan bulunsaydık bittabi bu mahrumiyetten naşi kıl ve kal etmek ister idi isek de gönüllü olduğumuz için bittabi hiç ses çıkaramadık.

Bahusus biz hiçbir şeye bakmayarak yalnız harp etmek, Yunanilere muavenet eylemek üzere oraya gitmiş idik. Yalnız her türlü ihtimale karşı bu mecruh ayakları sarmak iktiza diyordu. Halbuki hiçbir sargı yok idi. Tabi ki yavrularını ısıtmak için kendi tüylerini yolan bazı kuşlar gibi arkamdaki gömleği parçalamaya mecbur oldum. Bunu gören zabitlerde bu sayede mecruhların ayaklarını sarmaya muvafık olduk.

Hava pek burûdetli olduğu halde çadırımız yoktu. Evet yığınlarını yakıp ısınmaya çalışıyor fakat muvafık olamıyorduk

....

Prens (Konstantin)'in ordugahında altı yüz metre beid bulunuyorduk. (Riciotti Garibaldi) baş kumandan tarafından tasdik edilen müdafaa planı hakkında icrayı müzakerat etmek üzere ordugaha gitmişti.

Rivayete nazaran bu planın bu (müdafaa planının!) usul-esası (ricat) (Sayfa 7 sonu/9) dan ibaret idi. Doğrusu bu ricat, ricat hep bu ricata müteallik planlardan artık bıkmış idik. Biz oraya kaçmak için değil harp etmek için gelmiş idik. Biz ricat emri verildikçe son derece müteessir oluyorduk.

Bu dakikada tertip edilen planın ricattan ibaret olduğunu anlayınca generalimiz (Garibaldi)'nin de fena halde canı sıkılmış. Gönüllü alayının Yunan ileri kollarının yanında ve Osmanlı kurşunu menziline müsadif mahalden kestirme bir tarik ile ricat edeceğini söyler söylemez Yunan baş kumandanı hayretler içinde kalarak:

-Anlıyor musunuz general? Oradan geçecek olursanız Osmanlılarla harp etmek mecburiyetine düşer olursunuz.

Demiş. (Garibaldi)'de hiddetlenerek gayet bard bir tavır ile:

-Biz buraya harp etmek için geldik zannediyorum.

Cevabını vermiş. Avdette bize keyfiyeti tebliğ eyledi. Hepimiz memnun olduk. Esnayı rahde (saikler) ve (Times) gazetesi muhabirleriyle mülakat ettik, onlar Yunanlıların hatt-ı müdafaasını baştan başa müşahade ile avdet ediyorlardı. İfadelerine nazaran hatt-ı müdafaa harikulade müteyin ve mükemmel idi. Osmanlılar hücum ederler ise (!) Dömeke'nin zaptı maddeten tabiiyetten muhal hükmünde imiş. Orayı zapt etmek için la-akl üç yüz bin asker iktiza eylediği gibi behemehâl yüz bin de telef olurmuş!

Filhakika böyle idi. Dömeke mevkie pek müstahkem bulunuyordu. O haldeki en dehşetli bir kuvvete karşı on bin askerle yirmi gün mukavemet olabilirdi. Osmanlı askerinin mürur edebileceği yalnız Kıyalık arasında bir yol bulunduğu Dömeke şehri ise mezkûr yola karşı bir cisim-i kayanın üzerinde atmaca yuvası gibi nazar olduğu cihetle orayı zapt etmek muhal derecesinde idi. (Sayfa 7 sonu/10)

Fakat kim mukavemet edebilecek Osmanlılar büyük bir amal, mukaddes bir arzu ile harp etmek istedikleri halde Yunanlıların maksadı bir nümâyışten ibaret idi. Hepimiz anladık ki Türk askerine karşı bir muhal addetmek hata imiş. Dömeke'yi üç yüz bin değil Yunanilerin mikdar-ı askerinden az bir askerle zapt edişleri havârik muvaffakiyat-ı askeriyeden olduğu cihetle hiçbirimiz unutamayacağız. Yalnız şunu itiraf ederim ki Yunanilerde asker denilmeye layık bir kuvvet mevcut olmadığı gibi Osmanlılarda ise askerliğin daha fevkinde bir kuvvet ve şecaat mevcut idi. Yunaniler ise mukavemet etmiş olsalar da hiçbir işe yaramayacak idi. Yalnız birkaç saat zarfında zapt edilen bir mahal ancak birkaç gün, belki birkaç hafta zarfında ele geçecek, Yunaniler hissiyat-ı askeriyelerini muhafaza etmiş olacak idi.

Üçüncü Mektup

Garaib Ahval

Atina Mayıs 17

Atina'ya kadar vuku' bulan seyahatten uzun uzadıya bahsetmek istemiyorum. Paris'ten ne maksatla mufarekat eylediğimi, Yunaniler hakkında nasıl hisler perverde eylediğimi herkes biliyordu. Zaten evvelce onu birkaç mafsâl makale ile aleme ilan etmiş olduğum Yunanilere muavenet için benimle birlikte gitmeleri hususunda birçok arkadaşlarımı da teşvik etmiştim. Fakat heyhat! Ne kadar aldanmıştım.

Atina'ya muvasalatımda şeyh ve şabın, etval ve nisvanın, "vatan tehlikede" diye feryat ettiklerini gördüm, acıdım. Fakat bu feryat-ı umumiye karşı hiç kimsenin yerinden kımıldadığını, hiç kimsenin ehemmiyet bile vermediğini görerek hayrette kaldım. Sonra tahkik ettim ki bu feryat, hamiyetli kalpten değil, esassız, vasi'

bir hayalden çıkıyormuş, ehemmiyetsiz, ruhsuz, haksız bir velvele, bir şımarıklıktan ibaret kalıyormuş. (Sayfa 8 sonu/11)

Yunanistan'da ömründe bir kere bile seyahat etmiş olanlar meyanında bu hakikati bilmeyen, yoktur. Yunanlılar fitraten velvelecî, arbedecidirler, ağız kalabalığında, atıp tutmakta, masal okumakta fevkalade mahirdirler. Fakat bir eser-i ciddi hamiyet göstermek cihetine gelince hepsi birer köşeye çekilirler, birer noktada gizlenirler, bin özür meyan ederler. Ne manen ne maddeten bir hizmete girişmek isterler. Yalnız yaygara.... İşte bu kadar!

Biz Atina'ya vasil olduğumuz zaman harp hayli ilerlemişti. Yunaniler mağlubiyet yüzü göstermişti.

Eli silah tutanlar harbe şıtab edecek yerde bilakis kahvehaneler hele meyhaneler hınca hınç dolu idi. Kafalar tutulduktan sonra atıp tutmaklar, kesip asmaklar, ispiptonun şiddeti geçtikten sonra ise acizler, meskenetler, endişeler başlıyordu. Atina, meydan-ı harpten ziyade asker mevcut idi. Kimi kaçıyor, kimi saklanıyor, kimi ağlıyordu. Vaatler, teşvikler, mükafatlar, darplar, tehditlerle asker sevk olunabiliyordu.

Caddelerde heva ve hevese mağlup birçok gençlere tesadüf ediliyordu. Bu gençler memleketleri bir büyük tehlike içinde bulunduğu halde yine zevkinden, sefasından vaz geçmiyordu. Ecnebi gönüllüleri onların nazarında başlıca badi-i istihza oluyordu. Bir türlü dayanamadım, kendimi zapta muvafık olamadım. İçlerinden birkaçına müracaatla "niçin harbe gitmiyorsunuz? Bu sizin için durulacak zaman değildir" demiştim. İçlerinden bazıları harbe gitmeye vakitleri müsait olmadığını, bazıları bedel tutup göndermiş olduklarını, bazıları silah altına davet edilen sınıf-ı askeriyeye dahil bulunmadıklarını, bazıları da lazım gelen zamanı (!) beklediklerini cevaben bildirdiler, işte bunlar hep böyle idi.

Yunanilerin, harbe hazır bulundukları ve bu uğurda her şeyi göze aldıklarını zannetmek kadar büyük bir hata tasvir edilemez. Ben onlarda bu his ve fikirden (Sayfa 9 sonu/12) hiçbir eser görmedim. Vakıa yeni elbiseler giyerek, bellerine fişenklerini takarak, tüfenklerini omuzlarına alarak aşağı yukarı gezinmekten, âyişlar yapmaktan pek zevk alıyorlar. Harbe gitmeden evvel sekiz gün sokaklarda dolaşıp gösteriş etmek oraca adet hükmündedir. Fakat şurası şayan-ı dikkattir ki böyle sokaklarda bağırp, çağırarak, mızıkalarla rakı atmak için en uzak yerlerden bile koşup gelenlerin had ve hesabı olmadığı halde harbe gidilecek gün bir tarafa savuşup gizlenenlerin miktarı sayısız bir derecededir.

Haydutluğa en ziyade müsait bulunan köylülerin maksadı ise harbe gitmek değil karışıklıktan bil-istifade bir silah elde etmekten ibarettir ki tevzi' edilen eslihanın hesabatı ne derece suiistimal vukua gelmiş olduğunu pek güzel ispat edebilir.

Tahkikat mevsûkame nazaran birer silah peyda eden köylülerden ekserisi harbe gitmeyerek şuraya buraya sıvışmış be bir vakit-i münasipte (!) isti'mal etmek üzere silahlarını saklamıştır. Bunlar için vakti münasip harpten sonra eşkiya çeteleri tertip ile şunu bunu dağa kaldırmak zamanıdır. Bunu düşünmek bile ne derece cinayet olduğunu beyana hacet yoktur. Yunanilerin hiçbirinde harp için ciddi bir azim ve niyet bulunmadığı bence şüpheden azadedir.

Ecnebi Alayların Tertibi

Ecnebi alayların tertibi hususu insanı gönüllü olmaktan usandıracak bir betâetle vukua gelmiştir.

Harbiye nezareti dairesinde faraza küçük bir memuru görmek üzere saatlerce, günlerce beklemeye mecbur olduk. Bize karşı büyük bir emniyetsizlik affedilmez bir riâyetsizlik gösterdiler. Sadaka verir gibi muamele ettiler.

Maksat ve niyetimi bildirmek üzere müracaat eylediğim harbiye nazırının yaver-i harbi bana karşı o kadar bard bir muamele gösterdi ki, o kadar mütereddidane cevaplar (Sayfa 10 sonu/13) verdi ki tarif edemem. Onlarda hamiyetten eser görmedim ne yaptıklarını kendileri de bilmedikleri cihetle bizi de şüphesiz kendileri gibi zannediyorlardı. Bunun için hizmet etmek istemiyordum. Nazar-ı aff ile muamele ediyordum.

Harbiye nazırının yaveri: “biz teenni ile harekete, herşeyden şüphe etmeye mecburuz. Bunun için maaş alıyoruz. Belki silah aldıktan sonra sıvışsınız.” Dediği zaman bütün damarlarımdaki kanın beynime hücum eylediğini hissettim. Fakat yine sükutu muhafazadan vaz geçmedim.

Dördüncü Mektup

(Panitamili)der (Beşdeğirmenler) ilk ateş başlayıp gayet hafif ve ehemmiyetsiz bir surette bir müddet devam etti. Osmanlılar şiddetli bir hücum için münasip bir fırsat intizar eyledikleri halde bizim taraftan da büyük bir hevaheş gösterilmiyordu. İşte meydan-ı harbe gittiğim zamandan beri ilk defaa olarak yirmi beş kişiden ibaret olan müfrezemle beraber yalnız bulunuyordum. Bu müfrezeyi idare etmek benim malumat-ı askeriyeme İdi.

(Riçyoti Garsaldi) gönüllü alayının kısmı azamını istihsaben (Senaza Miça)ya gitmiş orada harbe girmiş idi bize Garip pek, hayret efza idi. Hücumdan, şiddetli ateş etmekten icabında topları ve cephaneyi bırakmıyarak sürüklemek ve esir düşmemek hakkında ihsaranda bulunuyordu. Bunun hiçbir yerde galebe ümidinde bulunmadıkları daima firara mahar oldukları anlaşıyordu.

Yalnız burası şayan-ı teşekkürdür ki refakatimizde top ve levazım-ı saire yok idi. Eğer bunlarda bulunsaydı esnayı firarda (!) bize bir bar olmaktan başka hiç işe yaramayacaklardı.

Yalnız yanımızda bir me’kûlât arabası mevcut idi. Me’kulat arabası didemde hatırıma geldi. Bir tebzecek bundan da bahsetmek isterim. (Sayfa 11 sonu/12)

Me’kûlât arabası denince hatıra bizim ordularda olduğu gibi asakirin levazım çantasında bulunan peksimattan maada peksimat ve ne’kûlât-ı saireyi havi at ile çekilir araba zannedilir. Hatta bu gibi arabalar her yere nakledilemediği için mekulat bazen de mekarilerle nakil olunur. Halbuki Yunanistan’da böyle değildir. Me’kûlât arabalarını çekecek hayvan bulunmadığı ve taburlarda miktar-ı kâfi mekari olmadığı cihetle bu arabalarıda biçare neferler çekerler. Arabaların içinde kuru peksimattan bir de büyücek kızgandan başka bir şey yoktur.

Bu kazgan kaynaması tesadüfe mahal bir keyfiyet olup asker nerede bir bahçe bulursa cebren duhul ile koparabildiği sebzeyi veya yoluna çıkan bir sığırı veya koyunu keserek orada tabh eder. Bunun içindir ki Yunan ahalisi askerin bir şehir veya bir köyden mürur etmesini asla arzu etmezler.

Bir alay veya tabur geçmezden evvel sığırlarını koyunlarını ağıllara, mandıralara, ahurlara, kapadıkları gibi tavukları da kümeslerde hıfz eylerler.

İşte bizim müfreze ile birlikte bulunan mekulat arabası da böyle idi. İçinde peksimad ile boş bir kazgandan başka bir şey yoktu. Nereye gitsek iki nefer vasıtasıyla sürükletip götürüyor idik.

Ertesi sabah henüz mevkiimizi muhafaza etmek şartıyla Osmanlı ileri karakollarından üç kilometre baid mesafede bulunduğumuzu anladım. Bu hesapça Osmanlılar bir gün evvel bulundukları mevakiden bir hayli ilerlemişler idi.

Gece Yunan ileri kolları (mutat vecihle) ricat eylediklerinden General (Garibaldi) ileriye gidecek yerde çar-u naçar (Dömeke)ile aynı tarikte fakat cihette bulunan (Draniçe)ye ricat emr-i katiyesini vermiştir.

Bende general emrine etibbaen müfrezemi (Dömeke)ye çekmeye mecbur oldum. Dömeke’de ilk defa olarak (Amilkar Çipriniai) ile mülakat eyledim.

Bir saat kadar görüştük. Müsahabenin zeminini harbe ait zannettiğimiz artık buna dair görüşmeye ne lüzum var idi. İş gözümüzün önünde idi. (Sayfa 12 sonu/15)

Falan gün şuradan. Falan günü buradan ricat ettik. Böyle kaçtık demekten ne çıkar? Biz Paris’in eğlence alemlerinden, İtalya’nın portakal bahçelerinden bahsediyorduk.

Zavallı (Çipriyani) ertesi gün başına gelecek felaketi bilmiyordu. Bittabi zamanın hazırladığı ahvalden hiçbir haberi yok idi (Çipriyani) mülakatımızın ertesi günü mecruh düşmüştü.

Orada Fransız gönüllülerinden Miralay (Morov) ile de görüştük. (Morov) refakatindeki yüz elli galibardıyanlar ile (Epir) tarafından gelmişti. Refakatindeki askerin kaputları olmadığı için erkanı harbiye riyasetine bil-müracaa Epir tarafında bir süngü hücumundan hafiflik olsun diye kaputların atılmasını emreylediğini beyan ile kaput verilmesini beyan etmiş idi.

Erkanı Harbiye reisi kaputların atılmasına itiraz eyleyerek tekrar verdirmemek arzusunda bulunmuş Miralay fena halde canını sıkmış idi.

Mayın on altıncı akşamı gönüllü alayına iltihak etmek üzere (Draniçe)ye gittik me'kulat artık büsbütün bitmiş yiyecek hiçbir şeyimiz kalmamıştı.

Ertesi sabah Osmanlıların Dömeke'ye hücum edeceklerini katiyen biliyor idik. Gece Yunan ordusunda küme küme ateş yakıldığını görüyor idik. Malumdur ki geceleri düşmanın bulunduğu mevakiin karşısında ateş yakmak hatadır. Yakılacak olsa bile pek müteaddit ve bek çok mahallerde yakmak lazımdır. Yunanilerde bu mühim noktaları düşünen bulunmadığı geceleri ateş yakmakta anların heyeti cümlesinden olduğu cihetle şüphesiz Osmanlılar bu sabah da düşmanlarının kuve-i mevcudesini keşfe muvafık oluyorlardı.

Ertesi sabah mayısın on yedinci günü sabahı bir büyük harp oldu ki Yunan muharebesinde başlıca harp denilebilecek ancak bu addedilebilir.

Hitam